

## СТАНОВЛЕННЯ БЕЗПЕКОВОГО ПАРТНЕРСТВА У ЧОРНОМОРСЬКОМУ РЕГІОНІ

*Анотація.* Проаналізовано процеси трансформації країн Чорноморського регіону в системі безпекових вимірів України, Туреччини та США, підкреслено першочерговість контролю і дотримання безпекових імперативів у процесі становлення партнерства в Чорноморському регіоні між Україною та Туреччиною, доведено провідну роль НАТО у стримуванні та деескалації регіональних конфліктів.

**Ключові слова:** партнерство, трансформація, безпека, Чорноморський регіон, глобалізація.

*Annotation.* In the paper is examined the processes of transformation the Black Sea region taking the security system of Ukraine, Turkey and the United States into account, emphasized the important of the security imperatives in the process of formation of the partnership in the Black Sea between Ukraine and Turkey, proved NATO's leading role in containing and de-escalation of regional conflicts.

**Key words:** partnership, transformation, security, the Black Sea region, globalization.

*Аннотация.* Проанализированы процессы трансформации стран Черноморского региона в системе безопасности Украины, Турции и США, подчеркнута первоочередность контроля и соблюдения императивов безопасности в процессе становления партнерства в Черноморском

---

\* кандидат політичних наук, викладач Інституту історії і політології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

*регионе между Украиной и Турцией, доказано ведущую роль НАТО в сдерживании и деэскалации региональных конфликтов.*

**Ключевые слова:** *партнерство, трансформация, безопасность, Черноморский регион, глобализация.*

**Постановка наукової проблеми.** В проведенні досліджень видається цікавим до розгляду питання розподілу політичного впливу кризь призму Чорноморського регіону та відповідно вироблення Києвом ефективного партнерства у форматі Україна – Туреччина. Варто наголосити на першочерговості забезпечення безпеки в Чорноморському регіоні через конфліктогени Кримського півострову. Беззаперечно процеси трансформаційних перетворень та військово – політичні, деструктивні події на сході України привернули також увагу до Чорноморського басейну, як сфери пливу та системи стримування чи поширення політичної влади з використанням військової потуги. Очевидно вироблення ефективного партнерства задля поширення демократії варто впроваджувати також у форматі Україна – Туреччина. Для визначення та вироблення ефективного партнерства між вищезазначеними країнами варто приділити увагу політичним процесам, що змінюють силове навантаження в межах Чорного моря. Адже вплив на Чорноморське узбережжя дозволить контролювати процеси поширення політичної влади та торгово - економічні зв'язки між Європою, Азією та Близьким Сходом. Процес покращення та налагодження політичного і економічного партнерства, до прикладу, можна досягнути шляхом введення безвізового режиму між Україною та Туреччиною [1]. Відповідно актуальність дослідження таких процесів у контексті міжнародних відносин є ключовою та впливає на перебіг глобалізації і зокрема інтеграції України у світове співтовариство. Однозначно проблема забезпечення безпеки в Чорноморському регіоні є цікавою як для нашої країни та ЄС так і для НАТО, а особливо США, як головного глобалізатора.

Варто також зазначити значний вплив Туреччини та Російської Федерації на всі країни, що знаходяться в межах Чорноморського регіону, адже два полюси політичного тиску (між НАТО і Росією) кардинально протилежно впливають на становлення політичних процесів. Відповідно саме таке домінування може становити загрозу для колективної безпеки не тільки регіону, але й для України. Однозначно варто звернути також увагу і на культурну складову впливів, адже Чорноморський басейн концентрує в собі безліч різних кардинально протилежних цивілізацій. Маємо на увазі цивілізації Близького Сходу, тобто ісламський світ, католицький світ, тобто ЄС та православний світ включно з Російською Федерацією, Україною, Грузією та півостровом Крим. Котрі крізь призму трансформаційних перетворень відіграють роль значного кризогена в цьому геополітичному просторі. Відтак система партнерства та подальшої стратегії колективної безпеки зазнає і зазнаватиме доволі динамічних впливів не тільки країн сусідів і блоків, але й входить в інтереси США як монополіста світової демократизації.

Доволі актуальною постає проблематика вироблення шляхів реалізації ефективного партнерства задля політичного врегулювання складних економічних, соціальних, культурних та військових зв'язків. Відповідно джерелом вироблення конструктивного політичного партнерства мають стати ефективні зрушення у політиці країн Чорноморського басейну. Варто зазначити, що на протязі останніх десяти років спостерігалися негативні тенденції в басейні Чорного моря [2].

**Аналіз останніх досліджень.** Проводячи аналіз джерельної бази, що торкається розвитку політичного партнерства, нам видалися доволі цікавими праці таких зарубіжних науковців як М. Кондратьєв, П. Сорокін, С. Гантінгтон, Р. Дарендорф, Л. Козер, Ч. Ніксон, Т. Постон, Р. Преторіус, І. Стюарт, Л. Абалкін, В. Аршинов, В. Барсамов, В. Шляпенток, О. Шубін, О. Богданов, В. Будинов, С. Лавренов, М. Лебедева, Р. Матвєєв, Є. Ожиганов, А. Панарін, О. Рижов, С. Смульський, Ю. Яковець.

Доволі значний внесок у проблеми теоретичного пізнання політичного партнерства здійснили зокрема такі вітчизняні науковці як Є. Макаренко, Ю. Павленко, С. Шергін, А. Гальчинський, О. Білорус, О. Зернецька, О. Потехін, Р. Жангожа, І. Погорська, І. Оніщенко, О. Скаленко, І. Дудко, М. Рижков, І. Хижняк, С. Юрченко, Б. Канцелярук, В. Гура. Проте нам видається недостатнім опис саме стратегій розвитку політичного партнерства як актуального явища соціального життя в контексті російсько – українських відносин.

**Мета і завдання дослідження.** Розглядаючи проблему трансформаційних політичних перетворень у Чорноморському басейні, нам видається доволі цікавим здійснити спробу дослідження побудови ефективного політичного партнерства у форматі Україна – Туреччина, задля забезпечення безпекового простору із мінімізацією присутності конфліктогенів. У цьому дослідженні також варто врахувати домінуючу роль у контролі Кримського півострову, який опинився в центрі складного українсько – російського конфлікту.

Отже, в основу дослідження покладено спробу проведення аналізу політичних процесів, що впливають на геополітику Туреччини, України, Російської Федерації та інших країн, зокрема Грузії в Чорноморському регіоні. Зробимо спробу зазначити вплив США у процесі налагодження партнерства та безпеки в басейні Чорного моря. Виділення основних показників ефективної побудови партнерства є запорукою конструктивних трансформацій у вищезазначеному геополітичному просторі та становлять цінність для розвитку глобалізаційних процесів. Партнерство є беззаперечною складовою конструктивного розвитку не тільки перехідних суспільств, але й антикризовим чинником високого порогового рівня.

**Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів.** Спостерігаючи за розвитком Чорноморського регіону та місцем, яке відіграє цей регіон у політичному середовищі і системі міжнародних відносин, варто зазначити провідну роль Чорноморського

басейну в налагодженні економічних та транспортних зв'язків, що впливають на політику низки держав Східної Європи та ЄС. Варто додати першочерговість врегулювання конфліктів та криз і в басейні Каспійського моря, про що, до прикладу, свідчить виступ Президента Азербайджану І. Алієва [3]. Проте важливість Чорного моря постає актуальною, та контроль цього простору є ключовим для процесу подальшої трансформації Євразійського середовища в контексті глобалізації. Відповідно зацікавленість низки продемократичних країн ЄС в облаштуванні регіональної безпеки Чорного моря є закономірним. Саме економіко-безпекові фактори Чорноморського басейну є ключовими не тільки для забезпечення високоефективного партнерства, але й для налагодження комунікацій політичних систем між ЄС та східними країнами, особливо в світлі сучасних процесів протидії між Україною, Росією і інтересами Туреччини в регіоні Чорного моря. Свідченням важливості України та Кримського півострову для Туреччини можуть свідчити також форми інвестиційного партнерства [4].

Трансформаційні процеси Російської Федерації останні десяти років не проходять без віддзеркалення у Чорноморському басейні, і ці рефлексії відзначаються стрімкими змінами та впливами на політичне життя Чорноморського простору, що зокрема торкається також інтересів США. Сприймаючи трансформації Чорноморського регіону, варто зазначити та акцентувати увагу на такому явищі, як виникнення Придністровського конфлікту з подальшим становленням Придністровської Молдавської Республіки. Цей проект, будучи реалізованим Москвою, як буферна зона проти поширення блоку НАТО, знайшов подальше своє застосування у Грузинсько-Осетинському конфлікті та у процесі сепаратистського відділення Криму та частини Східної України. Ці процеси беззаперечно варто вважати, таким що своєю специфікою торкаються Чорноморського регіону як ключового у формуванні новітніх стратегій безпеки РФ, які явно

включають домінування та розширення власного впливу на країни сателіти.

Відповідно постає питання – запобігання подальшої сепаратизації інших регіонів Чорноморського регіону, відтак політика налагодження партнерських взаємозв'язків між Україною та Туреччиною відкриває шлях до стабілізації та політичної гармонізації країн приналежних до Чорноморського басейну. Відповідно партнерство виконує функції політичної, економічної та військової підтримки, що однозначно позитивно впливатиме на взаємовідносини різних країн та систему міжнародних відносин загалом. Партнерство, як конструктивне явище, беззаперечно сприятиме демократизації, подальшій глобалізації та налагодженні конструктивних відносин для України з США і НАТО. Проте на цьому шляху побудови ефективного партнерства доведеться вирішити низку проблем регіонального плану [5].

Розглядаючи термін сепаратизму в контексті співробітництва, варто підкреслити, що партнерство конструктивно впливає на країни, котрі реалізували динамічне партнерство та допомагає нівелювати явища сепаратизму. Отже, партнерство тут виступає, як форма протидії кризогенам, та містить антикризове ідеологічне наповнення, відтак запобігає деструктивним процесам у суспільстві шляхом залучення зовнішніх партнерів до вирішення регіональних чи міжнародних протиріч. У випадку українського чи, точніше, Східного і Кримського сепаратизму 2014 року, налагоджена система партнерства із Туреччиною допомогла б нівелювати Московський сепаратизм за допомогою втручання етнічних груп, котрі культурно і релігійно приналежні до ісламської цивілізації. Також, налагоджена та ефективна система партнерства має можливість стабілізувати відносини у форматі Україна – Крим – Туреччина за безпосереднього контакту та контролю Стамбулом значної частини Чорного моря. Варто підкреслити, що явище українського сепаратизму в сучасному політичному житті не відповідає дійсності, позаяк відкритих

проявів кризогенів на основі етнічного чи релігійного підґрунтя в Україні не було і немає. Криза, що переросла у збройне протистояння відбулася як явище, завдяки втручанням східного сусіда. Проте подолати деструктивні прояви у системі міжнародних відносин можна тільки шляхом активного пошуку нових шляхів розвитку партнерства у регіональному та міжнародному форматах, звичайно з залученням США. Про пошуки та втілення партнерства між Києвом та Вашингтоном свідчать, до прикладу, навчання «Сі Бриз-2014», котрі стали реакцією на події стосовно анексії Кримського півострову [6].

Варто підвести окремою конструктивною військовою, безпековою і політичною системою ми вважаємо НАТО, що дозволяє виявити ефективність партнерства в Чорноморському регіоні через процеси геополітичного трансформування. Відповідно НАТО є запорукою спокою та партнерського співіснування країн членів альянсу. Також Північно-Атлантичний альянс є тим політико-воєнним елементом, що запобігає поширенню сепаратизму і тероризму. Вдаючись до аналізу сепаратизму в Україні, варто здійснити коротке порівняння найбільш відомих сепаратистських рухів, котрі вплинули на політику партнерства, серед яких найзначнішими виступають:

- відповідно сепаратизм в Україні не має схожих рис, до прикладу, з рухом ЕТА, котрий започаткований як боротьба проти генерала Франко, пізніше трансформована у рух за незалежність Країни Басків;
- також нічого спільного ДНР та ЛНР не мають з Каталонією, котра має багатовікову історію становлення, розвитку та отримання незалежності в складі Європейського Союзу;
- проводячи аналогії з подіями на сході України та сепаратистським рухом Курдів у Туреччині, варто підкреслити, що курдське населення є етнічною групою, позаяк населення Донбасу за етнічним складом є українцями та проводити аналогії між ними не має логічного мотиву;

- порівнюючи сучасний сепаратистський рух сходу України, варто зазначити, що він також нічого спільного немає з послідовниками від'єднання провінції Квебек від Канади, котрий був сформований крізь призму політичної партії Квебеку у 1968 році;

Отже, здійснивши аналіз основних сепаратистських рухів у системі міжнародних відносин, констатуємо той факт, що феноменом сучасної України передбачає повну економічну і частково політичну залежність від Російської Федерації та неспроможності побудови самодостатньої держави. Вироблення ефективної стратегії міжнародного партнерства між США і Україною та сусідніми державами є запорукою становлення самодостатності нашої держави [7]. Відповідно, здійснюючи пошуки та реалізуючи міжнародне партнерство в Чорноморському регіоні, варто залученням такого потужного гравця як Туреччина. Саме Стамбул здатен не тільки виробити афективне партнерство з Києвом, але й з Кримським півостровом. Партнерство, не тільки як форма співпраці, але й як форма впровадження більш ефективної системи безпеки беззаперечно доволі цікава в контексті трансформацій у сучасному світі. Активація та налагодження партнерства між Україною та Туреччиною дозволить не тільки збільшити рівень безпеки у Чорноморському регіоні, але надасть можливість контролювати акваторію всього простору.

Для сучасного світоустрою в контексті поширення демократичних принципів та налагодження ефективних систем партнерства актуальними залишаються проблеми антикризового регулювання, що ми можемо спостерігати в сучасній Україні на прикладі протистояння терористичних ДНР та ЛНР. Вважаємо, що налагодження конструктивного партнерства із Вашингтоном спроможне не тільки зміцнити систему протидії і безпекові виміри нашої країни. Система ефективного партнерства між США та Україною спроможна трансформувати та наповнити новітнім досвідом усі регіональні підсистеми нашої країни. Відповідно співробітництво з НАТО дасть Україні можливість гарантувати високий рівень безпеки [8]. Також



важливими чинниками інтеграції країн Центральної Європи до ЄС та налагодженням партнерства варто приділяти значної уваги, особливо в контексті Чорноморського регіону, котрий залишається доволі цікавим для дослідження геополітичних процесів не тільки у форматі трансформацій, але й у вигляді простору для інтеграції в процеси глобалізації.

**Висновки і перспективи подальших досліджень.** Підводячи підсумки дослідження простору Чорноморського регіону і налагодження партнерських відносин між країнами пострадянського простору та ісламською цивілізацією, варто зазначити перспективність цієї розвідки. Аналізуючи продуктивність вироблення системи партнерства у басейні Чорного моря, варто звернути увагу на політичні складові розвитку Кримського півострова, котрий зазнає факторів кризогенного впливу. Відповідно криза в процесі налагодження партнерства виступає чинником об'єднання та запускає процес пошуку ефективних систем партнерства.

Проте доволі цікавим видалися порівняльні характеристики ДНР і ЛНР з іншими сепаратистськими рухами та велика кількість політичних і етнічних відмінностей. Саме відмінності між етнічними конфліктами, що переросли у сепаратизм дозволяють зробити нам низку логічно обумовлених висновків. Серед основних тез до висновків нашої розвідки першим є думка про те, що протистояння на Сході України можна сприймати тільки як прояви тероризму. Тероризм у контексті українських реалій видається нам явищем не етнічним чи конфесійним протистоянням, а явищем штучно запрограмованим. Як зазначив Д. Рамсфельд, ще у 2002 році «...ми спостерігаємо появу нового поля бою ... конфліктів іншого типу ... У найближчому майбутньому нам належить вирішити два важливих завдання: здобути перемогу в боротьбі з тероризмом шляхом ліквідації мережі терористичних організацій, а також здійснити підготовку до зовсім іншої війни - війни, яка буде різюче відрізнятися не тільки від воєн минулого століття, а й від тієї нової війни з тероризмом, яку ми ведемо в даний час» [9].

Відповідно за умов реалізації ефективного партнерства між Україною та Туреччиною можливо повернути контроль над Кримським півостровом, котрий на сучасному етапі розвитку перебуває під контролем Кремля. Відтак при реалізації партнерства між країнами ЄС та Україною можна впровадити також низку заходів по запобіганню виникнення подальших ескалацій з невизнаною Придністровською Молдавською Республікою.

Низку заходів по запобіганню проявам міжнародного тероризму та сепаратизму можна реалізувати виключно за побудови глобального партнерства між Україною та країнами продемократичного спрямування. Туреччина, як провідна країна, котра здатна контролювати Чорноморський регіон в цих формах партнерства може відігравати провідну роль. Відповідно до висновків варто додати думку про те, що ефективно налагодити партнерство між Україною та ЄС можна тільки з врахуванням залучення Туреччини, як провідного гравця Чорноморського регіону.

Проте дослідження партнерської проблематики також потрібно проводити з врахуванням інтересів Російської Федерації. Адже попри агресивну політику Кремля та деструктивні ідеологемні процеси в середині держави, враховувати політичну орієнтацію Москви варто з причин налагодження безпеки в системі міжнародних відносин. Відтак партнерство, як політичний процес, це не тільки налагодження і впровадження безпеки, це також стабільний розвиток з врахуванням політичних, економічних та соціальних обумовленостей. Супроводження та налагодження розвитку нової системи держави потрібно проводити з врахуванням новітніх викликів, що до прикладу робить США [10]. Саме тому продовження дослідження політичного партнерства, як суспільного явища, потрібно продовжувати не тільки в регіональних, але й в глобальних аспектах.

## Список використаних джерел

1. Угода про реадмісію між Україною і Туреччиною ратифікована Україною в 2006р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/792\\_078/paran2#n2](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/792_078/paran2#n2).
2. Крим, Україна, Чорноморський регіон: безпека і розвиток. Аналітична доповідь Центру Разумкова // Національна безпека і оборона. – 2011. – №4-5. – С.15.
3. Президент Ильхам Алиев: «Восстановление территориальной целостности Азербайджана должно безоговорочно найти свое решение». – Информационное агенство АзерТадж, 15 января 2011г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.day.az>.
4. Стан та перспективи українсько- турецьких відносин: Аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/artikles/472>.
5. Masala C. Renewing NATO's Partnerships: Towards a Coherent and Efficient Framework / C.Masala, K.Saardiluoma. – NATO Defense College. Research Branch. – Rome, May, 2006.
6. «У Чорному морі завершилося українсько-американське навчання «Сі Бриз-2014». – 11 вересня 2014 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.mil.gov.ua/news/2014/09/11/u-chornomu-mori-zavershilosya-ukrainsko-amerikanske-navchannya-si-briz-2014>.
7. Hillary Rodham Clinton (Secretary of State). Remarks at the Closing of the Strategic Partnership Commission [Electronic resource] / H.R. Clinton. — Kyiv, Ukraine. — July 2, 2010. — Mode of access: <http://www.state.gov/secretary/rm/2010/07/143934.htm>.
8. Stanley W. NATO in transition. The future of the Atlantic alliance / Timothy W. Stanley. – New York ets.: Praeger for the Council on foreign relations, 1965 – XII. – 417 p.

9. Rumsfeld D.H. Transforming the Military [Електронний ресурс] / Donald H. Rumsfeld // Foreign Affairs – 2002 №3, V. 81 – P. 20-32. – Режим доступу: – Режим доступу: <http://www.strana-oz.ru/?numid=9&article=353>.

10. Стратегічний оборонний бюлетень України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.mil.gov.ua/ua/def\\_planning/Buleten\\_MOU\\_UKR\\_27.3.13.pdf](http://www.mil.gov.ua/ua/def_planning/Buleten_MOU_UKR_27.3.13.pdf).